

NAGS-

NYTT.

Det vil sikkert undre dere at vi kun har en liten «heading» som markerer navnet denne gang. Vi henviser til at det er utlyst konkurranse om den beste headingen, se side 3.

1. årgang

NR. 2 Løssalg: kr. 2,00

DISSE «SKAL SAMLE» OSS!

Så har vi endelig fått et fast sekretariat! Et organ som kan samle medlemmenes fellesinteresser, evt. legge opp felles program, sørge for at de forskjellige aktiviteter ikke kolliderer alt for meget med hverandre. (Dette siste har det nemlig vært en svak tendens til, vi trenger bare å minne om seminaret på Evje. Steintreffet på Fossheim og engasjementet på Hamarmartna'n... Disse tiltak er i og for seg praktfulle, og det ville være ønskelig at så mange som mulig av medlemmene kunne delta i alle. Men da er det altså nødvendig med litt større spredning.)

Nåvel — tilbake til det koordinerende organ: Fellesrådets sekretariat er det høytidelige og offisielle navn. Og medlemmene herav skulle være velkjente av alle. Formannen ble Steinar Guthu, San-

defjord, mens Johnny Dalene ble valgt som nestformann. Som sekretær fungerer 1) Lars Kristiansen, Sandefjord, og 2) Eric Sommerville, Oslo.

Disse personene er det som skal være bindeleddet mellom Fellesrådet og de øvrige organer, kanskje det er riktig å bruke uttrykket: Fellesrådets ansikt utad.

Funksjonstiden er satt til to år for hvert av medlemmene, bortsett fra det første året, da er nestformannen og varasekretær kun valgt for ett år. Dermed kommer man alt etter ett års funksjonstid inn «i rute». De to årene, og med halvparten av staben som gjenværende, er tatt utelukkende i den hensikt å bevare kontinuiteten i sekretariatet. Sekretariatets adresse blir dermed Sandefjord!

Vi ser her våre viktige, og meget alvorlige menn avbildet like etter valget!

SIDEN SIST

REDAKTØRSKIFTE

Det har i løpet av sommeren foregått et visst skifte innen NAGS-NYTT. Den så aktive og utrettelig Carl Lang har takket for seg, det samme har flere i redaksjonskomitéen gjort. Vervet som redaktør av dette viktige medlemsbladet falt på en fullstendig ukjent, nemlig undertegnede. Jeg synes det er på sin plass med en liten orientering, kall det gjerne «programerklæring», hvis dere synes det uttrykket passer.

Selv har jeg vært «steingal» i bare godt og vel ett år. Følgelig er det en masse, uhorvelig masse, jeg ikke vet om stein. I det øyeblikket jeg lærte meg å skille ut kvarts og feltspat ble jeg forespurt om jeg kunne påta meg jobben med å redigere dette bladet.

Det var med blandede følelser. Jeg vet lite om stein, jeg vet mere om journalistikk, har vært journalist i dagspressen siden 1961, men er nå freelancer for den kulørte ukepresse. Jeg gjorde en «deal» med Johnny Dalene: Det jeg ikke vet om stein, er det opp til dere andre å forklare meg. Så får jeg ta meg av det journalistiske i bladet vårt...

Samtidig har det skjedd en endring: Medlemsbladet går nå sentralt ut, til alle medlemmene i alle våre foreninger. Dermed er vi avhengig av gode kontakter utad, og ikke minst: At medlemmene benytter seg av kontaktene i lokalforeningene, kommer med tips om stoff og artikler, gjerne sender sine bidrag. En historie, det kan være naturopplevelser, det kan være en god vits, en beskrivelse av en steintur, kanskje en oppdagelse av et nytt mineral, kanskje noen morsomme episoder under en utfart, det kan være et spørsmål man går og grubler på – intet er for lite eller for stort til at det ikke skal kunne komme på prent i bladet vårt. Det viktigste er at det handler om stein. Vi oppfordrer dermed alle til å sende bidrag.

Dere skal ikke være redde for å komme med meningsytringer. En debattsider er morsomt å ha med, jeg tror vi har såpass brennbare emner at det skulle være nok å ta fatt på. Det eneste jeg ber om er at manuskriptene er relativt kortfattede, og aller helst maskinskrevne.

Som dere vil se annet sted i avisen er det duket til konkurranse om «headingen» på bladet. Så sett i gang.

Det er vanskelig for meg, som er helt ukjent, å ta over etter en sådan kapasitet som Lang og hans medarbeidere. Jeg bare håper at det skal gå bra.

For at alle skal være orientert om det som foregår håper jeg også at vi får vite om de forskjellige foreningenes planer. Det er opp til lokalforeningenes representanter om planer, utflukter, møter, seminarer, utstillinger etc. skal komme på trykk. Vet vi det ikke, kan vi ikke skrive om det... Slike bidrag bør komme redaksjonen i hende i god tid, vi regner med å utgi fire numre årlig: høst – jul – vinter – sommer! Dermed skulle vi rekke å få med de fleste planer på papiret.

Vel – det er med en viss redsel jeg har gitt meg i kast med denne oppgaven. Jeg bare håper at det skal gå greit, og at vi får inn stoff i massevis fra lokallagene. Med medlemmenes hjelp håper jeg at vi kan lage et meningsfylt og nyhetsfylt medlemsblad for steinfolket.

Turid Beth Hansen

NAGS-nytt:

Redaksjonens adresse:

Tverrbakken 5 (603), Oslo 4.

Redaktør: Turid Beth Hansen

Tverrbakken 5, Oslo 4,

tlf. 37 80 78

Redaksjonskomitéen:

Hamar: Karl Einar Sjøgren

P. Olsens v. 10, 2322 Ridabu

Oslo: Eric A. Somerville

Møllergaten 47, Oslo 1

Berit Grøttum (OOG)

Vestfold: Søren Emmanuelson

Sandefjords Blad, Sandefjord

Telemark: Arne Åsheim

Deichmannsgaten 125

3900 Porsgrunn

Sørlandske: Jon Brommeland

Mogaten 12 a, Oslo 4

HEADINGEN — KONKURRANSE!

Så er det å sette seg til med tegnebordet. Vi må ha en skikkelig heading på tidsskriftet. Det var tidligere utlyst en navnekonkurranse, og valget falt på NAGS-nytt. Man har forkortet, og bokstavene står for Norske Amatøргеologers Sammenslutning. Dermed falt det, som en naturlig følge, at tidsskriftet skal hete NAGS-nytt. Dette var navnet til Oslo-foreningens medlemsblad, og man fant det dekkende også for det nye tidsskriftet.

Men nå gjelder det headingen, og dennes utforming. Vi etterlyser de fantasirike. Sett dere ned, og tegn bokstavene, navneforslag, i så mange eksemplarer dere orker. Man kan aldri få for mange forslag.

Headingen skal dekke den delen av førstesiden som er markert, ovenfor bildet i dette nummer. Man har således ganske stort spillerom.

Vi prøver oss frem, med snirklete bokstaver, og med rette typer. Med små og store. Bare det beste er godt nok for en heading på bladet, og det skal være en heading som virkelig «smeller»... Håper vi.

Vi håper at mange av våre medlemmer prøver seg her, kommer med forslag til heading. Forslagen sendes til redaksjonens adresse, Tverrbakken 5, (603) Oslo 4, innen 20. november. Kanskje vanker det en stoff eller to i premie?

GODT FORSLAG

Formannen i Sørlandske, Per Myrann, kom med et morsomt forslag under Fellesrådets siste møte: At foreningene i Fellesskap legger opp til en busstur til kjente steder i landet, og at man får med en eller annen kapasitet (Myrann holdt fram Skjeseth) til å orientere om

landskapets *generelle geologi*.

Dermed får man litt bredere viten og kunnskap enn om man utelukkende halser i veg, på jakt etter mineraler. Turen kunne bli en hyggelig avveksling, og også av samlende betydning for medlemmene.

ARTHUR LANDSVERK,
N - 4725 Birketveit, Iveland, Norge

Spesialitet: Gull og edle stener

K. LAUVLAND F G A

GULLSMED — GEMMOLOG

Telefon 26 342 - Rådhusgt. 5 - Kristiansand S. - Norway

av Torgeir T. Garmo

Området mellom Lia i Lom og Finndalen har vist seg å vera uvanleg vanskeleg å kartlegge. Da Wilhelm Ruud fekk dette som hovedfagsoppgåve i geologi, var det såleis fleire studentar som hadde kikka på området og gjeve det opp. Under arbeidet fann Wilhelm eit par lausblokker med ein merkeleg, raud glimmer, og han gjekk ut ifrå at det måtte vera ein lepidolitt. Bergarten var vanskeleg å plassere i lagrekka (vesentleg prekambriske gneisar), men det meste av fjellgrunn er overdekt med lausmasser slik at lausblokkene likevel kunne vera lokale.

Eg trur det måtte vera hausten 68 eg fekk sjå ei av desse prøvene fyrste gongen. Denne var funnen ved eit tjern heilt inne ved Skaihø, i 1400 m høgde. På ein streiftur gjennom området den husten fann eg ingenting av interesse. Tidleg på sommaren neste år tok Arild Palmstrøm og eg for å fylgje bekkjefaret til Grøna frå skogkanten og innover snaufjellet. Dagen starta lovande, vi fann ei svær lausblokk på 15—20 kg som vi gjekk og drog på heile dagen. Meir raud stein såg vi ikkje. På NGU vart det bestemt at steinen inneheldt små mengder Mn, men ikkje spor av litium! Altså måtte det vera Mn-muskovitt! Dei neste to åra vart det mange turar i området. Etter kvart fann vi 50—60 lausblokker som vi plotta inn på kart. Her la vi også inn isens rørsleretning i området for å finne ut kor blokkene var rivne laus. Vi finkjemde området, men det var lite fjell i dagen og vi var redd at forekomsta låg under mange meter lausmasse. Eit nydyrkningsfelt opp for Vetleseter gav oss god hjelp. Her fann vi 10—15 lausblokker, og ein dag i september 1970 fann vi raude manganmineral i fast fjell nede i eit skard. Imidlertid var det svært lite av dei i forekomsta, og lausblokkene var både av betre kvalitet og spreidd 3—4 km oppover lia og vestover, direkte mot isens retning. Altså måtte det vera fleire forekomster. Ove Haug var forresten med på dette fyrste trinnet, så Hedemarken Geologiforening var representert!

Liafjellet var eit vanleg turmål denne tida, med hammar og kaffekjel. Mang ein uvitande ungdom vart lokka ut på leitetur i ur og ulende. Ein gamal mann

frå grenda fortalde meg at han hadde sett «Raud stein» i setervegen, men dette var langt under der vi fann lausblokken. Det vart likevel til at eg tok turen ned her ein dag i sept. 71. Der var det raud stein! Over alt i setervegen på eit stykke. Og — det som var viktigare — han var skårpikanta! Dette tyda på at han *ikkje* var istransportert, og forekomsta låg like i nærleiken. Neste dag var ikkje gamal då Arild og eg stilte ved Viki. Så gjekk vi profil med to hundre meters mellomrom opp lia. Brått låg det raude berget og lyste framfor meg. Eg skreik alt eg orka på Arild og banka sund eit hammarskaft. Endeleg kom han, og vi fylgde horisonten bortover. Utruleg! 200 m lang og rett ovafor stigen. Horisonten var broten av ei forkastning på kvar side, såg det ut til, og best i grensesona mot aust. Rart å stå der. 4 års leiting var slutt. Glad? Det og. Men fattigare også liksom. Kanskje det å leite stundom er finare enn å finne? Eg er glad at det ligg nye eventyr gøynde rundt meg. Forekomster eg kanskje aldri skal finne, skattar som stott skal spøkje der. Ufunne av menneske.

Fleire tusen kg thulitt er nå teki ut frå forekomsta. Det beste materialet består av rosa thulitt, kvarts, djupraude prikkar av piemontitt og kvite tremolittfibrar. Elles litt feltspat, og i storparten av forekomsta rikeleg med glimmer. Ein del av glimmeret må reknast som manganmuskovitt, elles er fylgjande mineral funne: desmin (på sprekksoner), hematitt (sjeldan), magnetitt i tunne band, pepolusitt og rutil (1 krystall). Materialet er mest alltid massivt og egnar seg godt som slipe- og trommelmateriale. Farginga er best i tunne band (1—10 cm), og horisonten er fra 1—3 m brei. Han er avdekt mest i heile området.

Forekomsten ligg i skogteigen til Viki (eigar Halvdan Ljøsne), og ein kan fylgje stigen rett opp frå her. Med vanleg marsjfarert er det 25 min. å gå. Andreas Corneliusen har drivi i forekomsta siste året og har skote ut rikeleg med materiale. Dette kan plukkast for 10 kr. pr. kg, og ein kan betale på garden eller på Fossheim.

Og — rundt i fjellet ligg nye forekomster og ventar.

Visste dere at mineraler av UNESCO defineres som kulturgjenstander? Mineralene er ikke selvfornyende, og det er om å gjøre å forvalte disse ressurser

riktig, ta vare på det man har. Dette fremgikk av førstekonservator Dons' foredrag i Sørlandske geologiforening før sommerferien.

Hva eierforholdet angår er man noe usikre. De aller fleste forekomster tilhører en grunneier, som skal ha betaling for det vi tar med oss. Derimot er retten til stein på Statens grunn mere uviss, men Dons var tilbøyelig til å sammenligne dette med bærplukking: At man forsiktig tar med en liten bit med hammer og meisel skal ikke ha så mye å si, såfremt man går frem med fornuft og varsomhet.

Men hva skal vernes, og hvem skal verne det? Museet har opplevd sørgelige resultater. Museets virksomhet har faktisk vært hemmet av utenlandske mineralsamlere som har vært i Norge. Når man har villet bytte til seg en «godbit» har man fått beskjed om at vedkommende har bytteobjektet. Har fått tak i det enten via firmaer, utenlandske sådanne, eller såkalte «stråmenn» i Norge.

Her berørte Dons såvel politiske som sosialpolitiske aspekter, og hevdet at man var nødt til å sette samfunnsinteressene over enkeltpersonene. Hva lovverket angår er saken klar, mente Dons. Utenlandske geologer trenger arbeidstillatelse for å operere i Norge. De kan altså ikke gjøre noe med forekomstene, men derimot gjøre oss «herlige spik» ved å publisere ting som f. eks. er under bearbeidelse...

Sjokkerende var Dons' opplysninger om hvor lang tid det egentlig tar å få en forekomst fredet. Så lang tid tar det at «kua dør mens gresset gror»...

Her mente Dons at Databanken ikke erstatter vern, men løser en del av problemene som kan føre til at viktige forekomster blir forbeholdt forskning og vitenskap og er beskyttet mot uheldig rasering. Men: Det hele bygger på et tillitsforhold, man må tro at de ved museet som forvalter disse våre rikdommer handler i overensstemmelse med det moralske ansvar som påligger mennesker som skal forvalte ressurser.

Under debatten ble det stilt spørsmålsteget til dette med arbeidstillatelsen. Ingen kan jo hindre en utenlandsk geolog i å komme inn på vanlig turistvisum, for tre måneder... Hva kan så amatørerne gjøre? En av tingene er felles vedtekter, som søker å beskytte de norske forekomstene mot «plyndring».

Dons opplyste om de sveitsiske regler, som er meget strenge. Enten må man deponere et beløp hos et selskap, som en slags forsikring, eller bo på spesielle hoteller hvor steinsamling er inkludert i prisen... Dons mente også å ha kunnet konstatere at Skandinavia er ny beitemark for samlere, og at presset på Norge øker. Her må det vernes, det er tydelig.

Det ble satt mange og store spørsmålsteget ved Databanken, og Dons' konklusjon var at dette koker ned til et tillitsforhold mellom finnere og den (de) som behandler materialet! Hva angår fredning vil dette medføre overvåking, som igjen vil medføre økonomiske konsekvenser. Hva om amatørerne kunne bidra til håndheving av fredningsbestemmelsene? Dons lot dette stå som et åpent spørsmål.

Haugland mente, på grunnlag av debatten, å kunne slå fast at Databanken ikke vil gi konkrete opplysninger om hvor et mineral, en forekomst er å finne. Dons' konklusjon videre i saken gikk også ut på at der hvor forekomstene er av slik art at det ikke tåles belastninger, så forblir stedsnavnet i sikkerhet...

Det hersker imidlertid ennå, også blant faggeologene, en helt tydelig usikkerhet om nettopp dette med Databanken. Dog er en ting sikkert, mente Dons: Det er på tide at vi her i Norge kommer i gang med fredning av våre forekomster. Særlig i Evje og Iveland-området...

NOEN SOMMERMINNER FRA ISLAND

av Markus Lindholm

Det kiler i magen, flyet synker ned gjennom skyene. Jeg klemmer nesen mot vinduet, utenfor farer tåkedotter forbi. Der! Land! Island — endelig. Så kom du hit likevel — + 7°, regn, eller sludd er kanskje mer betegnende. Island var virkelig ruskete denne dagen ute på Keflavik. Her traff jeg endelig min gode brevvenn og steinsamler Edvald (Eddi) Fridriksson. Dagen etter — fremdeles i ruskevær, bilte vi til Akureyri hvor han bor. Veiene var svært oldtidspreget, slik man gjerne forestiller seg alt på Island. Vi humpet og spratt med en gjennomsnittsfart på maks. 40 km i timen. Derfor brukte vi da også over ti timer på de vel 400 kilometerne. Denne byen som ligger på nordkysten, innerst i Eyafjörður, er Islands nest største by. På veien dit, nærmere bestemt i Kvalfjörður (Kvalfjorden) stanser vi. Det er en liten irrgroen fjord som sikkert var idyllisk når været var litt mer samarbeidsvillig. Vi fant et lite rhyolittbrudd med nydelig, himmelblå kalsedon som bindemiddel. Dessverre var lagene ofte sjelden over 5 mm, ellers kunne det sikkert blitt praktfulle smykkesteiner av dem.

Første dagen: Stekende sol, dypblått hav og grønne, stupbratte fjell ville som alper. Naturen er så overveldende at man virkelig snapper etter pusten. Å jo, jeg forstår Gunnar fra Lidarende som sa: «Fager er lidi, aldri så eg ho fagrare. Heim vil eg ride, og ingensteds fara.» Gjennom en liten skog kjørte vi opp til en dyp kløft i nærheten av Akureyri. Her fant vi spesielt zeolitter i en nydelig forekomst: Chabazitt, desmin, heulanditt og mesolitt — men også analcim, apofyllitt, kalkspatt og kalsedon. Kalsedonen var hvit, blå eller brun, brede lag langs kanten av en druse med de klassiske kvartskrystallene innerst. Materiale av smykkestenkvalitet var vanlig. Kalkspatt fant vi i hvite, terningformede xls som satt eller lå løse i druser blant zeolitter. Xls var opptil 2 cm store og ofte gjennomtrengt av mesolitt-hår. Apofyllitten opptrådte på ganger eller i druser. Xls var hvite og klare, i en oktaeder-lignende form. De var ca. 1 cm store og med speilblanke flater. Apofyllitt fant vi også i store, klare, hvite

eller lysgrønne xls på en «matte» av mesolitt. De var nesten kubiske, en terning med avkuttete hjørner. Disse stoffene var noe av det beste jeg fant på Island. Mesolitt er vel en zeolitt som er mindre kjent i Norge. Den står som mellomledd mellom natrolitt (natrium) og scolecitt (kalium). Mesolitt var ofte sammen med chabazitt xls, eller på heulanditt. Krystallene var fine, snehvite bunter av hår som sto rett ut i luften. Selvsagt var de uhyre skjøre, men jeg fikk faktisk et par hele med meg hjem. Heulanditt og desmin er kanskje zeolitter de fleste kjenner fra Norge. Likevel tror jeg å kunne si at de islandske var av en annen klasse. Ofte var de så klare at xls-formen var vanskelig å se. Desminen forekom i den klassiske nekkformede typen, og hvite, parallellorienterte grupper var vanlig. Heulanditten forekom sammen med desmin, men xls var oftere klare. Disse drusene er noe av det mest formfullendte jeg har sett (innen mineralogien vel å merke) og de er så hvite at de nesten blender. Her kan man med rette snakke om «Blendahvitt». Grunnen til dette må være at lavaen er relativt fattig på grunnstoffer som jern og mangan, noe som jo vanligvis forenser og farger mineralene her hjemme. Chabazitten var hvit i xls opptil 2 cm. Den opptrådte på ganger og i druser i lavaen. De typisk terningformete xls var ofte gjennomskåret av tynne, hvite mesolitt-hår. Disse må innrømmes var av en mer moderat kvalitet. Det samme gjaldt analcim.

Cannons av denne typen vi her besøkte, forsto jeg senere var svært vanlige på Island, antagelig fordi bergartene vanligvis er svært bløte. Selv små elver hadde skåret seg opptil 2-300 m loddrett ned, ofte smalere enn 30 m brede. I det hele tatt var naturen på Island det som gjorde størst inntrykk. Alt fra høye, ville fjell til flate platåer, jøkler, sletter og faktisk: ørknar! En gang bilte vi 5 timer i strekk gjennom en slik ørken, uten å se annet enn lava og litt tørt gress. Dette gjelder bare innlandet. De bratte fjellene langs kysten stanser lavtrykkene, og det lille som kommer innenfor siver rett gjennom lavasanden.

Etter fem dager i og rundt Akureyri, dro vi opp til Myvatn, en av de største sjøene på Island, ca. seks mil øst for byen. Her var det en masse varme kilder, boblende leiresuppe som visstnok besto av mineralet halotrichitt. Det sydet og kokte, enkelte steder var det bare et svart, dampende hull ned i jorden, og dypt dernede dundret og brakket det. Det var virkelig «helvetes forgård». Rundt «oppkommene» lå det små hauger av svovel, for det meste i massive klumper, men også små skjøre matter av svovel. Gravde vi bare 10 cm ned i disse haugene, var steinen glovarm. Det stinket og dampet over alt. Hvilket inntrykk må ikke dette synet ha gjort på de første vikingene! Sikringstiltakene var heller primitive. Bare enkelte nedrevne kjepper med litt rusten piggråd virket som en advarsel mot å komme for nære heksegrytene. Min venn Eddi visste å fortelle at det hadde hendt at enkelte sensasjonslystne turister hadde gått for langt ut på de løse kantene med fatalt resultat.

Fra Myvatn dro vi i bil den lange veien over til en av de utallige dalene på Austurlandur (Østkysten). Her fant vi scolecitten, som nesten var turens klimaks. «Rosinen i pølsen» satt i 15 cm lange snehvite stråler i et hulrom i lavaen. Strålene endte i klare, tykke, firkantede enkeltkrystaller. Dette var desidert den beste stoffen jeg fant på Island. Forekomsten lå i et elveleie, og vi måtte stå ute i iskaldt brevann til lårene for å få tak i dem. Men vi fikk virkelig lønn for strevet. De beste stykkene har nå sin hedersplass i samlingen. Fra Breidalur tråklet vi oss nordover langs kysten som virkelig går vårt eget Vestland en høy gang. Det var utrolig at det i det hele tatt fantes veier der. Den snodde seg da også på smale hyller i fjellet. Under oss skummet havet. Her og der hadde bekker skåret seg inn i fjellet og laget dype kløfter. Tåke og regn forsterket inntrykket av urtid. Og midt i denne karrige, livsfarlige naturen hadde menneskene greid å klore seg fast. Bare der var en lun flekk, lå der en gård eller om det var plass, et helt lite fiskevær. Når man ser denne naturen forstår man islendingenes krav om femtimils fiskerigrense.

Etter seks nye biltimer kom vi fram til Eskifjördur hvor Islands eneste gruve ligger. Den er — eller retter sagt var — drevet på kalkspat (Islandsspat). Denne lokaiteten var naturligvis hjem-søkt av samlere, men likevel fant vi en masse klare dobbeltbrytende stykker. Dessverre var de litt små. Krystaller var ikke vanskelig å finne her. En venn av meg fant en på over en kilo, tildels glassklar. Men gjennomsnittlig var de omtrent 4—5 cm store. Kalkspaten lå i ca. 30 cm brede ganger i lavaen. Det er synd å si at Islands eneste gruve er stor: Der er drevet inn et dagbrudd, omtrent 30 meter langt. Kalkspaten som lå i tippen var naturligvis ripet opp og ødelagt, så vår eneste mulighet var å lete innerst i synken.

Den siste mineralforekomsten vi besøkte lå på Tjørnes, en landtunge som strekker seg ut i Nordishavet på nordkysten. På et par kvadratkilometer finnes her de eneste sedimentære bergartene på Island. Materialet bestod av store kaker med hvite muslingskjell. Her og der i denne massen var det små hulrom i lagene, og i disse hadde det felt seg ut praktfulle gulbrune kalkspatxls. På Island kaller de kalkspaten herfra for «Sykurberg», og det sies at dette fenomenet er ganske enestående i sin art. Det skal også finnes et annet mineral i denne forekomsten, en zeolitt som kalles xyloclor. Noen sier at det er en grønn apofyllitt, andre sier at det er et selvstendig mineral. Jeg vet ikke, men er mottagelig for opplysninger.

Som rimelig kan være hadde jeg langt over den tillatte vekt da jeg skulle ombord i flyet som skulle bringe meg hjem. Men heldigvis var flere av passasjerene så vennlige å overta noen av bæreposene til vi landet på Fornebu. (Ellers hadde jeg nok blitt ruinert.) Hele turen ble en sammenhengende og uforglemmelig opplevelse. Men det må tilføyes at jeg ene og alene kan takke Edvald Fridriksson som var guide, sjåfør og fremfor alt en god venn for at det mineralogiske utbytte ble så maksimalt.

Stridens eple i «Sørlandske»: SKAL UTLENDINGER BLI MEDLEMMER?

Skal utenlandske statsborgere oppnå medlemskap i våre foreninger, med de rettigheter og plikter dette innebærer? Da saken ble behandlet på årsmøtet i «Sørlandske» før sommerferien ble det vedtatt å oversende den til Fellesrådet, i og med at saken er av viktig prinsipiell karakter, og man anser det nødvendig at foreningene holder en ensartet linje. Ved en prøvevotering viste det seg imidlertid at 14 medlemmer helt ville utelukke utenlandske medlemmer, mens 11 stemte for styrets forslag, som går ut på medlemskap etter særskilt søknad!

Ifølge styret vil det bli nødvendig med særbehandling av hver enkelt søknad. Som en av debattantene uttrykte det: Vi vil selvsagt «veie» vedkommende, og prøve å finne ut om dette er en hobby-samler, eller om vedkommende kan tenkes å «stikke av med kaka»...

Det som i grunnen løsnest debattskredet var Telemark-gruppens *Thor Jakobsen*. Han ville bl. a. gjerne vite hvorvidt innstillingen var en enstemmig styreavgjørelse. Formann Myrann ga uttrykk for at også styret hadde vært meget betenkte. Dernest reiste Jakobsen det viktige spørsmål: *Hva vil egentlig utlendingene i våre foreninger?* Han ga selv svaret: Flest og best mineraler, og antydte at dette kan skje på bekostning av norske amatørgeologers sjanser til hobbysamling. Dette bl. a. med hensyn til grunneierens goodwill. Men han pekte også på et annet faremoment:

Som medlemmer av våre foreninger får utlendingene adgang til kart og andre publikasjoner over forekomster.

Det ble et ganske friskt replikkordskifte mellom Andreas *Corneliussen* og formann Myrann. Førstnevnte rettet nok en gang søkelyset mot motivet for å søke medlemskap, og trakk konklusjonen: *Profitt! Økonomisk sådan.* Formann Myrann påpekte samlergleden. Ute de Lange Nilsen påpekte imidlertid nettopp av hensyn til økonomisk vinning viktigheten av «særskilte søknader».

Fra Kristiansand- og Arendals-gruppen kom det til sterke motforestillinger,

flere mente at det er galt å være så mistenksomme overfor våre utenlandske, steinsamlende venner. Et direkte spørsmål fra Jakobsen om hvilke forutsetninger man legger til grunn for utlendingers medlemskap, kunne ikke besvares klart. Dermed foreslo han at man skal sette: «Utlendinger har ikke adgang til medlemskap.» Imidlertid trakk Jakobsen dette forslaget da Haugland, Kristiansand, fremmet forslag om utsettelse og oversendelse av saken til Fellesrådet.

Turid Beth Hansen trakk frem et annet argument: «Stråmenn», og mente at en hyggelig amatørgeolog som søker medlemskap meget vel kan være stråmann for en større mineralhandler. Vedkommende får da, gjennom medlemskapet i foreningene, kjennskap til forekomstene.

Det var vel nettopp her motsetningsforholdet lå: Mens noen pekte på hyggelig fellesskap, samlerglede og felles interesser over landegrensene, pekte den andre fraksjonen på faremomentene. Nettopp under skinn av samlerglede plyndrer utlendinger våre forekomster, og gjør ubotelig skade for såvel forskere som grunneiere og vanlige amatørsamlere.

Thor Jakobsen holdt frem vernesaken og slo fast at Norge er ett av de få land som ikke har lover som sikrer rovdrift på våre mineralforekomster. Her ble det stilt spørsmålsteget ved Databanken, hvem skal betjene den, hvem skal opplysningene gis til, osv. . . .

Etter Johannes A. Dons foredrag gikk det tydelig frem at, for å bruke Dons eget uttrykk, «problematikken med Databanken koker ned til et tillitsforhold mellom de som leverer inn nytt materiale og til bearbeiderne».

Uten å ta direkte standpunkt berørte også Dons utlendingsproblematikken, og mente at vi burde innføre bedre vern. «Fiskekorts-systemet» ble nevnt som ett alternativ.

Fellesrådet: ALLE NORSKE KAN BLI MEDLEMMER!

Fellesrådet drøftet også dette viktige spørsmål da man var samlet til møte i Sandefjord.

Debatten var nokså krass, det ble pekt på de dårlige erfaringer man har høstet i Evje sist sommer, den såkalte «mineralkrigen», som vel nå vil være kjent for de fleste av våre medlemmer.

Dog ble det også fremholdt at det kan være vanskelig for noen foreninger, som allerede har utenlandske statsborgere som medlemmer, å gjøre noen forskjell.

Det er tydelig stemning for, i Fellesrådet, at de som allerede er medlemmer selvsagt skal fortsette å være det. Dog merket man en viss redsel mot å gi fri adgang.

Spørsmålet om verner av forekomstene våre er ikke klargjort, og det ble understreket hvor viktig det er at man ikke slipper til utlendinger som medlemmer i foreningene før dette spørsmålet er avklart, ihvertfall.

Fellesrådet samlet seg om en formulering, nemlig at: «Alle norske stats-

borgere har anledning til å bli medlemmer av våre foreninger». Dette er da underforstått: Kun norske.

Imidlertid er jo dette en sak hver forening forsåvidt må bestemme, og Fellesrådets uttalelse går derfor direkte til styrene i de enkelte foreninger, for så å kunne behandles på de enkelte foreningers årsmøter.

Til underretning kan vi opplyse at det nå arbeides med å få oversatt de sveitsiske reglene for samling av mineraler. Disse kan muligens bli retningsgivende også for oss.

En annen viktig sak som også var oppe i den forbindelse var spørsmålet om legitimasjon. Man har tidligere vært inne på «fiskekortsystem» for mineral-sanking. Fellesrådet var forsåvidt av den oppfatning at noe bør gjøres, og det nå — for det hele flyter i luften. Imidlertid er saken av såvidt stor betydning at man setter pris på at foreningene drøfter den seg imellom først, og eventuelt heller kommer med uttalelser til Fellesrådet.

DIAMANTER • GULL • SØLV • TINN • MINERALER

GULLSMED

FRANS IVAR EEG

(INNEH. ARNE H. EEG)

«STENGRUBEN»

Vi fører norske og utenlandske mineraler.

HALSKJEDER AV STEN

RINGER AV STEN

ANHENG " "

ASKEBEGER " "

RÅE STYKKER FOR STENSLIPING m. m.

PLASTESKER FOR BEVARING AV MINERALER - 6 størrelser

ALLE SLAGS SLIPTE STENER KAN SKAFFES.

Dronningens gate 27, Oslo 1

landet rundt :

Vi synes det er hyggelig å presentere de forskjellige foreninger. Oppfordring er gått ut til alle våre lokallag om å lage et oppsett, presentere seg selv. Bortsett fra at Hedemarken Geologiforening har laget en utmerket brosjyre om seg selv og sine aktiviteter, finner vi det riktigst å starte med disse. Vi gjengir også det hyggelige skrevet fra Nashoug, vi synes det gir et informativt bilde av aktiviteten i Mjøsbyene...

Vi håper at de øvrige er like flinke til å følge på, og presenterer seg selv og sine aktiviteter.

Red.

HVA ER HEDEMARKEN GEOLOGI-FORENING?

Det er en forening som på amatør-basis søker

- å spre kjennskap til og kunnskap om de geologiske prosesser som har formet landskapet her på Hedemarken.
- å gjøre våre medlemmer kjent med de fossiler, mineraler og bergarter som preger vårt distrikt.

HVEM ER MEDLEMMER AV HEDEMARKEN GEOLOGIFORENING?

Av våre 80—90 medlemmer, er ca. 15—20 skoleelever og studenter, de øvrige er voksne fra ulike miljøer, med ulik bakgrunn, men med en felles interesse — «steiner».

HVOR KOMMER MEDLEMMENE FRA?

Våre medlemmer kommer fra Lillehammer i nord til Espå i sør, fra Elverum i øst til Nes i vest, men med et naturlig tyngdepunkt i Hamar-regionen.

NÅR HAR VI MØTER?

Vi møtes som regel en gang i måneden i utesesongen, vanligvis på søndager. Da oppsøker vi en eller flere lokaliteter der vi hamrer stein i håp om å finne DET eksemplar som får ellers sindige hedemarkinger i ekstase. Selv om vi er ute etter steiner, trenger vi også brød, og praten rundt kaffekoppen er et verdifullt innslag på våre turer. I innesesongen samles vi som oftest på Nydalen Ungdomsskole til kursvirksomhet, foredrag og kåserier om geologiske emner.

SLIK GJØR VI — PÅ HEDEMARKEN

HVORFOR TRENGER VI EN GEOLOGISK FORENING PÅ HEDEMARKEN?

Hedemarken er et av de klassiske områder i Norge når det gjelder geologiske forhold og dette mener vi flest mulig hedemarkinger bør bli kjent med. Dessuten mener vi at en del geologisk kunnskap er med på å gi oss en rikere naturopplevelse.

HVORDAN KAN DU BLI MEDLEM?

Betale kr. 20,— eller kr. 5,— for skoleelever til vår forening, postgirokonto 3654613.

STYRETS SAMMENSETNING:

Formann: Ole Nashoug, Vang
Nestformann: Ellen Marie Gjerdrum, Stange
Sekretær: Mette-Gun Justås, Hamar
Kasserer: Alf Segbø, Brumunddal
Materialforvalter: Ove Haug, Hamar
Styremedlem: Gerd Herigstad, Nes
Carl Einar Sjøgren, Vang

Dette blir i all hast noen få ord fra oss her på Hedemarken.

La meg først beklage at ingen fra vår forening hadde tid og anledning til å delta på geologiseminarene på Evje og Lom (hos T. Garmo). Årsaken ligger i Hamar-Marten. Ikke så at det er TIVO-LLIET som trekker oss amatørgeologer, men oppbyggingen av foreningens geologistand på «Marten» har krevd mye tid. Vi har her på en enkel måte forsøkt å fremstille Hedemarkens geologi gjennom 1200 mill. år ved hjelp av plansjer, billedserier, geologimodell og steinsamlinger. En positiv omtale av vår stand i pressen har ført til stor tilstrømning av lokalbefolkningen (ikke minst fra distriktets lærere). Vår utstilling skal nå foreviges på «slides» slik at den kan komme distriktets skoler til nytte. Denne publisering er jo i samsvar med foreningens formålsparagraf, som innebærer å spre opplysninger og kunnskap

om de geologiske forhold som har formet landskapet her på Hedemarken.

Vår utstilling kommer trolig til å bli plassert på en av byens skoler hvor den kan bli tilgjengelig for geologi-interesserte i hele vinter.

Dette ble vel kanskje *vel mye* skryt av oss selv. Hva så med vår øvrige tur og møteaktiviteter fremover? Høstens møteprogram bærer preg av kvartærgeologi og landskapstolkning.

En utferd er lagt til gamle strandlinjer og smeltevannselver i Løten.

Innemøtene vil bli viet teoretisk kvartærgeologi og grunnvann.

Tiden tillater ikke mer, så takk for denne gang.

O. N.

OSLO GJØR FREMSKRITT

Også Oslo-foreningen er aktiv. La oss først presentere hovedkvinnen, *formann Anne Spilsberg*, Sigrid Undsets vei 1, Oslo 6. Tlf. 27 66 46. Og postadressen er:

*Oslo og omegn Geologiforening,
Postboks 3688, Gamlebyen, Oslo 1.*

Av aktiviteter i høst nevnes weekenturen til Bamble, tur til Modum, besøk på Landfall, Myrseter, og fremfor alt: den 27. oktober blir det tur til GULLVERKET PÅ EIDSVOLD, med avreise fra Østbanen (parkeringsplassen ved sjøsiden), klokken 09.00!

Platous gate

Arbeidet med lokalene i Platous gate 29 er kommet så langt at Osloforeningen har satt i gang kursvirksomhet sånn småningom. Man har forsøkt seg med tre studiesirkler, nemlig Elementær kjemi, v/ Harald Folvik og Berit Grøttum, «Hvordan samle mineraler og behandle

dem», v/ Erling Kamphaug og Freddy Egsæther, samt «Geologi for begynnere», v/ Anne Spilsberg. Det siste kurset startet torsdag 17. oktober. Alle studiesirkler koster 50 kroner, pluss eventuelt studiemateriell.

Av andre aktiviteter nevnes kurs i sølvarbeid, med Kari Mette Vollen som leder. Prisen for dette er 100 kroner, samt materialer og eventuell leie av redskap. Oslogruppen arbeider også med planer om å starte en slipegruppe.

Oslogruppen håper at lokalene i Platous gate kan bli et samlingssted for alle «Steingale» som besøker Oslo.

Møter

Her følger oversikten over Oslogruppenes høstmøter. Alle møtene holdes i Nordengården, hjørnet Karl Johans gate /Akersgaten, og starter kl. 18.30. DØREN ER APEN FRA KL. 18.15 til 18.45.

Onsdag 23/10: De fleste leste vel serien «Norge blir til — Norges geologiske historie» i A-magasinet i vår. Vi har vært så heldig å få mannen bak serien, professor Steinar Skjeseth, til å holde foredrag med lysbilder.

Onsdag 20/11 Skal vi igjen få høre Torgeir Garmo. Vi som har hørt ham før, vet at vi har noe å glede oss til. Han kaller kåseriet sitt: «Vandring i steinverden».

Onsdag 11/12: Hyggetreff — Auksjon. Tor Belstad: Lysbilder — vår- og høsturer.

22/1-75: Årsmøte.

På alle møtene blir det høve til å bytte stein. En kaffekopp skal vi også ta oss tid til.

Styret.

RÅSTEN FOR SLIPING
FASETTERTE STENER - MINERALER
PLASTETUIER FOR MINERALER
DIAMANTSAGBLADER - SLIPESKIVER M. M.

"GLOSSARY OF MINERAL SPECIES"

"SLIPA STENAR"

Prisliste på forespørsel.

SØRLANDSKE

På årsmøtet i mai ble Per Myrann, Dømmesmoen, gjenvalgt som formann med akklamasjon. Som nytt styremedlem etter Jan Kåre Haugland (som nektet gjenvalg) ble valgt Gustav Høyenes, Vågsbygd. Ute de Lange Nilsen, Arenral, ble gjenvalgt. De øvrige i styret er O. A. Vatnestrøm, Vatnstraun og Dag Huseby, Kristiansand.

Som nye varamenn ble valgt: Einar Mykland, Kristiansand og Torleif Ålvik, Moland. De to andre varamenn er Arthur Landsverk, Hægeland og Anne Grethe Haugaa, Bygland.

Revisor: Salve Øina, gjenvalg.

Valgmennd: Kathrine Nitter Gundersen, Jarl B. Berntsen og Ute de Lange Nilsen, gjenvalg.

TELEMARK GEOLOGIFORENING

På årsmøte i Porsgrunn fredag 3. mai 1974 ble følgende styre valgt:

Formann: Alf Olav Larsen, Grønnegt. 15, Oslo 1. Tlf. (02) 46 60 68

Nestformann: Ragnar Olsen, Hyni, 3700 Skien

Kasserer: Inger Helvin, Greg. Dagssonsgt. 123, 3709 Bøle. Tlf. 30 124

Sekretær: Helge Ihme, Sommerfryd, 3700 Skien. Tlf. 25 361.

Styremedlem: Arne Åsheim, Deichmannsgt. 125, 3900 Porsgrunn.

Styremedlem: Kjell Woje, Wrightsgt. 26, 3970 Langesund. Tlf. 73 271

Styremedlem: Tor Jacobsen, Baugeidsgt. 14, 3700 Skien

Varamenn:

Børre Antonsen, Stubbesletta 38, 3709 Bøle. Tlf. 26 857

Jens L. Holte, Edw. Muncksveg 7, 3770 Kragerø. Tlf. 81 440

Birger Bering, Dr. Backersveg 22, 3700 Skien

Henning Reier Nilsen, Sam Eydesgt. 15, 3900 Porsgrunn. Tlf. 60 814

Thor Falkenstein, P. A. Muncksgt. 21, 3700 Skien. Tlf. 26 610

Revisor:

Morgan Eide, Skrukkerøvdv. 35, 3900 Porsgrunn

Kontaktmann, valgstyret:

Helge Ihme, Sommerfryd, 3700 Skien. Tlf. 25 361

Kontaktmann, verneutvalget:

Helge Ihme, Sommerfryd, 3700 Skien. Tlf. 25 361

Kontaktmann, seminarutvalget:

Alf Olav Larsen, Grønnegt. 15, Oslo 1. Tlf. (02) 46 60 68

Kontaktmann TG's redaksjonskomité:

Arne Åsheim, Deichmannsgt. 125, 3900 Porsgrunn. Tlf. (i arb.tiden):

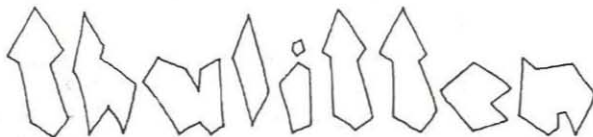
*51 120, linje 1045

Kontaktmann, kaffekomitéen:

Thor Falkenstein, P. A. Muncksgt. 21, 3700 Skien. Tlf. 26 610

Arne Åsheim

(Mer foreningsnytt: s. 15)

Mineraler og brukskunst

VELLYKKET SEMINAR PÅ EVJE

I tiden 13.—15. september avviklet vi vårt 6. seminar i Sørlandets geologiforening. Vi kan derfor med en viss rett snakke om tradisjon.

Som flere ganger før var førstekon-servator Inge Bryhni kursleder og fore-leser.

Forelesningsrekken så slik ut:

Inge Bryhni: Olivinstein, serpentinit, kleberstein og deres rivaler.

Fjorder, daler, elver, vidder og breer slik en geolog ser det.

Einar Tveten, vit. ass.: Fra krystallenes verden.

Borghild Nilsen, cand. real.: Om feltspat.

Alle foredrag med lysbilder.

Lørdag ettermiddag og søndag var det ekskursjon pr. buss til gruver i Iveland og Evje. Det bør nevnes at Salve Budalshei stilte med dynamitt og borehull og sprengte i sin gruve i Iveland. Massen ble kjørt ut, og kursdeltagere fikk grave etter ønske.

Lørdag kveld var det et mer uformelt samvær, hvor lektor Arne Olav Kleve-land holdt foredrag om gruvedriften i Evje. Opplesning av fru Hoffmann fra Høvåg.

På seminaret i fjor ble Inge Bryhni utnevnt til æresmedlem i vår forening.

SEKUNDÆRE MINERALER FRA PORSGRUNN

Nylig er det identifisert fire sekundære sulfatmineraler fra Dragehullet, sydvest for Porsgrunn.

Dragehullet er en naturlig grotte som er dannet i en forvitringssone i gneis. Gneisen er stedvis impregneret med svovelkis, og under bergartens nedbrytning har svovelet i kisen sammen med jern, magnesium og kalsium dannet sulfater. Feltspaten har gått over til kaolin. Vi har her fått en sekundær nydannelse av mineraler, nemlig gips, epsomitt, hexahydritt og natrojarositt. Mineralene er bestemt ved Mineralo-gisk-geologisk museum, Oslo.

NATROJAROSITT, $\text{NaFe}_3(\text{SO}_4)_2(\text{OH})_6$, er det vanligste mineral i Dragehullet. Det danner et mikrokrySTALLINSK pulver som hele den forvitrede bergart er gjen-nomsatt av. Derfor har den indre del av grotten en gulbrun farge som skyldes dette mineral.

Scheerer analyserte i 1838 et gult mineral fra alunskifer fra Modum. Han

Diplomet var da ennå ikke ferdig. Han fikk det derfor nå.

I forveien meldte det seg 55 deltagere, bl. a. 3 fra Sverige. Men det kom flere. Interessen er derfor påklagelig.

Vi bør uten tvil fortsette med dette. Men det kan tenkes en burde lage flere kurs, og da med mer spesielle emner.
ref. Per Myrann

Dagny Hoffmann, Høvaag, har sett Evjeseminaret i dette lyset:

*Morgen ved feltet —
tett tåke skjuler
alle konturer ...*

*Men solen stiger
og gjennomstråler
den før så grå og
kompakte masse:
Lyset spiller i
bittesmå dråper
som glimter. Gløder
korte sekunder;
men snart blir borte,
oppløst av solen —*

*I klarvær står nå
fjellveggenes furer
og avlest blir så
urtidens runer ...*

kalte mineralet gelbeisenerts. Dette har vært natrojarositt som først ble beskrevet i 1902 fra Nevada, USA.

GIPS, CaSO_4 , er også et vanlig mineral i Dragehullet. Det danner opptil 2 cm store stjerneformede krystallgruppe reller enkeltstående monokline krystaller. Mineralet er vanligvis hvit til gjennomsiktig, $H = 1,5$ og spesifikk vekt 2,32. Karakteristisk ved at krystallene er tildels fleksible.

HEXAHYDRITT, $\text{MgSO}_4 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$, opptrer som hvite, silkeaktige fibre på sprekker i omvadnlet bergart. Fibrene står vanligvis normalt på sprekken. Lett løselig i vann og smaker sterkt bittert.

EPSOMITT, $\text{MgSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$, opptrer sjeldent i Dragehullet, og finnes på samme måte som hexahydritt. Epsomitt er hvit til gjennomsiktig og med glassglans. Er også lett løselig i vann og smaker bittert, derav navnet bittersalt.

Fortsetter på side 15

DEBATT:

MERE VERN

Av Thor Jacobsen (T. G.)

Til nå har svært mange luftet sine syn på vern og sådant mer, men de praktiske resultater har man hørt heller lite til. Innvendinger som at debatten ennå bare er i begynnelsen og at medlemsmassen i foreningene ennå ikke er engasjert er forsåvidt relevante, men man bør allikevel på det nåværende tidspunkt kunne begynne å skimte konturene av hva resultatene består i. En redegjørelse er på sin plass (NB! redegjørelsen står for min regning). Og vernearbeidet, hva består så det i? Sette opp skilt på forekomster om at samling ikke er tillatt eller holde kjefst om nye ting man finner? Nei!!! Det er ikke dette som er vernearbeid, selv om det kan ha en viss likhet. Å tillegge de ildsjeler som aktivt driver med vernearbeid i dag så uedle motiver som å ville hemme eller ødelegge samlergleden tror jeg man skal være meget forsiktig med. Vi bør hele tiden ha summende i bakhodet at selv om grunnlaget for vår interesse kan være forskjellig så er målsettingen hele tiden den samme, naturopplevelse av en eller annen art. Enten man er interessert i hvilke grunnstoffer et mineral måtte skjule eller man trenger et påskudd for å komme seg ut, basis er og blir naturopplevelse.

Til saken: Hva skjer på vernefronten?

Ut fra manglende kjennskap til andre foreningers virke på dette felt må jeg her vesentlig ta for meg det TG driver med. Foreningen har utarbeidet et eget skjema for registrering av verneverdige *geologiske* forekomster. Disse skjemaene går så via foreningens verneutvalg til fylkets planleggingsmyndigheter, i dette tilfelle naturvernkonsulenten. Årsaken til at skjemaene går hit er at man på dette viset kommer inn i myndighetens reguleringsplaner allerede fra planleggingsstadiet av, og får således gjort rette vedkommende oppmerksom på at her eller der er det saker og ting som ikke uten videre bør ødelegges. Behandlingen av skjemaene er selvsagt konfidensiell over hele linjen. Men på tross av dette har oppslutningen om registrering vært sørgelig lav blant medlemmene. Hvorvidt dette skyldes at medlemmene ikke mener de har til-

strekkelig faglig kompetanse til å foreslå noe skal være usagt, men jeg tror nå det er en meget vesentlig årsak. Og her må vi gripe tak i roten ved ondet (eller omv.).

Erkjennelsen av at vi alle er amatører og således stiller på relativt likt faglig nivå er vesentlig. Og har vi først kommet så langt er det ikke særlig lenge å komme frem til at det vi legger i uttrykket verneverdig er noe vi ut fra forskjellige årsaker (ikke nødvendigvis rent faglige) finner å ville bevare for ettertiden. Dette er også meget vesentlig. Det er ikke for oss selv vi verner (snarere mot oss), men for ettertiden.

Andre ting som kan hjelpe til å få vernet forekomster og samtidig få brukt dem som de naturdokumenter de er, er opplegg av geologiske ruter eller ekskursjonsopplegg, med f. eks. trykte guider til de steder man besøker. TG holder for tiden på med å prøve å få istand et slikt opplegg for kambro-silur sonen i Grenland. Til slike opplegg er det gode muligheter til å få offentlig støtte. En annen ting det arbeides med, og som kan få en viss betydning for dette med vern, er de enkelte foreningers vedtekter, eller bedre, mangelen på samordning av sådanne. Vedtektene i foreningene er i dag meget uensartet og vern har for de flestes vedkommende fått heller liten plass. NAGS (fellesrådet) har en stor oppgave i arbeidet med å samordne dette og samtidig få gitt vern en mer fremtrende plass i vedtektene enn det har i dag. Ved dette kan man oppnå relativt mye hos det enkelte medlem; ved å gi vedtektene en motiverende for ikke ved å gi forbud eller påbud, men mulering. I NAGS siste møte (Sandefjord 6. 9. 74) tok man et første skritt i retning av samordning av vedtektene, i og med at man vil anbefale lagt frem for foreningenes årsmøter et forslag om at kun nordmenn skal ha anledning til å bli medlemmer av foreningene.

Men basis for hele vernearbeidet er det enkelte medlems engasjement. Dermed medlemmene ikke er interessert i eller motivert for å drive aktivt vernearbeid (ved bl. a. å ta det litt rolig under mineralsamling på forekomster som ikke er truet av utbyggingsspøkelset) er det hele dødfødt. Jeg tror imidlertid ikke medlemmene er helt fri for engasjement i saken, men adskillig mer kan gjøres ved skikkelig motivering. Her

OVERGANGER:

(sekundær - fra s. 13)

Det er for mange faktorer som spiller inn når det gjelder å få dannet mineraler som hexahydratt og epsomitt. Blant de viktigste er temperatur, vanntilsiig (med oppløste stoffer) og fordampning. Det er derfor bare et spill av tilfeldigheter at slike mineraler blir dannet i Norge.

LITTERATUR

- G. Raade (1971): On natrojarosite in Norway. N.G.T. '1 (1971) s. 195-197.
Th. Scheerer (1838): Ueber die Producte, welche bei der Verwitterung des Schwefelkieses in der Natur gebildet werden.
Pogg. Ann. 45 (1838) s. 188-192.

Alf Olav Larsen

VESTFOLD-NYTT:

Vestfold Geologiforening arrangerte tur for medlemmene til Bamble søndag 30. juni. Det var god oppslutning om turen som foregikk i privatbiler. Godt vær hadde man også. Man besøkte først solstenbruddet hos Olav Bjordam. Derefter så man på et amfibolitt-stenbrudd ved Hullvann. Her var det store sluffer massiv rød granat (pyrop — almandin). Ødegården Verk fikk også visitt. Her fantes det omvandlet enstatitt-krystaller, ilmenitt, apatitt, flogopit og rutil med mere.

Jeg fikk anledning til å se utkastet og lese råsatsen til mesteparten av dette nummeret av NAGS-NYTT som du nå sitter med i hånden.

På bakgrunn av dette har jeg lyst til å gi vår nye redaktør honnør for det produkt hun presenterer og en ros for det arbeide hun har nedlagt. Du er også sikkert enig i at det fortjener hun. Både med valg av stoff og selve redigeringen. Jeg er ikke et øyeblikk i tvil om at det hele er kommet i rette hender og at vi får et tidsskrift vi lenge har savnet.

Fin-fin start, Turid — lykke til videre.

Johnny Dalene

15

(skal utlendinger:)

Dons fant Kari Borgens opplysning om tyskere som kjørte bort to tonn stein på lastebil, en konkret opplysning, ytterst betenkelig, og henstilte til alle å gi direkte underretning dersom man kommer over slike konkrete tilfeller.

Det ble hevdet at det kan være fin PR

å åpne adgang for utenlandske medlemmer i foreningene. Men Kari Borgen satte vel tingene i et ganske riktig lys med sin replikk: «La oss beholde samlerleden over landegrensene. Utlendingene kan plukke så meget stein de vil, uten å være medlemmer»...

Red.

(Mere vern - fra side 14)

Kommer Geologisk Museum sterkt inn i bildet, spesielt på opplysningssektoren. Hvis de da er interessert i dette, noe jeg har inntrykk av at de har vært hitil, og fortsatt håper de er.

Jeg går ut fra det er masse forskjellige meninger ute og går her. Hold dem for all del ikke for deg selv, men del dem med oss andre i bladets spalter. Redaktrisen er mer enn glad for stoff!

Skien, 11. 09. 74

Da det har vist seg å være stor interesse for Eldjarns artikkel om mineralvern, vil vi ta den med i et par nummer framover.

MINERALSAMLING ER NATURVERN -

av Knut Eldjarn

Med utgangspunkt i konservator Dons kronikk i Aftenposten med etterfølgende foredrag på årsmøtet i Oslo Geologiforening, er det påbegynt en debatt her i bladet om betydningen av å verne om våre mineralforekomster. Selv var jeg dessverre av geografiske grunner forhindret fra å høre konservator Dons foredrag i Oslo, men jeg kan gi min tilslutning til de fleste av de synspunkter som kom fram i kronikken i Aftenposten. Det synes imidlertid å være behov for en bre-

(forts. siste side)

dere vurdering av disse problemer. Vi er alle interessert i å forvalte våre mineralressurser så fornuftig som mulig, men fredning av enkelte forekomster representerer bare en liten og relativt ubetydelig del av dette arbeidet. Til nå har det i for stor grad fått dominere debatten. Denne artikkelen er ment å vise at fornuftig og ansvarlig mineralsamling representerer et viktigere bidrag til vernearbeidet.

Hvorfor bevare mineraler?

For de fleste lesere vil dette sikkert være et nødvendig spørsmål, men det er ikke til å komme forbi når man skal vurdere hvilke mineralforekomster og mineralstuffer som er spesielt verneverdige. Man kan først slå fast at den rent økonomiske siden av saken er av mindre interesse i denne sammenheng. 1 kg magnetitt er verdt ca. 1 øre som jernmalm, men et magnetit-krystall på 1 kg har en helt annen egenverdi. Det er viktig å huske dette som utgangspunkt fordi legfolk ofte vil ha vanskeligheter med å innse verdien av andre mineraler enn edle metaller og edelsteiner.

Utgangspunktet for vårt vernearbeid må være at gode og sjeldne mineralstuffer blir bevart for ettertida sammen med nøyaktige opplysninger om funnstedet og funnstedets geologi. Spesielt interessante mineralforekomster må forbli tilgjengelige for forskning og utdanningsformål også i framtida. Vi er dessuten interessert i at det stadig er tilgjengelig et stort antall gode mineralstuffer som kan brukes i forskning og undervisning i privat eller offentlig regi. Det er ikke store forskningsinnsatsen amatørgeologene kan bidra med, men forskning er avhengig av materiale, og her kan de private mineralsamlere gjøre en virkelig innsats. I utdanningssektoren kan også amatørerne gjøre en stor innsats særlig når det gjelder grunnopplæring i geologi og mineralogi. Vi skal heller ikke glemme den verdien som ligger i den glede som mineralsamling og kjennskap til mineralogi og geologi gir både profesjonelle og amatører.

Hvilke mineraler er verneverdige?

Vi må innledningsvis skille klart mellom verdi for den enkelte samler og verdi i en større sammenheng. Selv helt vanlige mineralstuffer kan ha stor verdi for den enkelte enten fordi det knytter seg spe-

sielle minner til steinene eller fordi de blir viktige hjelpemidler i samlerens egen mineralogiske og geologiske læreprosess. Andre igjen tenker mer på form og farge enn på mineralogi når de setter spesielt pris på en stein. For mer erfarne amatører og profesjonelle er det imidlertid andre egenskaper som gjør enkelte mineralstuffer spesielt verneverdige. Selv om det er enkelte personlige forskjeller i vurderingene, er det egentlig overraskende hvor sammenfallende synspunkter de fleste vil ha når det gjelder å peke ut spesielt gode mineralstuffer.

Sjeldenhet representerer selvfølgelig et viktig kriterium for å vurdere om en mineralstoff er verneverdig. Vakkert utkrystalliserte stuffer vil også de fleste regne som spesielt verneverdige. Slike stuffer kan ha stor vitenskapelig og pedagogisk verdi og dessuten har de krav på å bli bevart som kunstverk fra naturens eget verksted. I prinsippet er det mineralstuffer av høy kvalitet vi må verne. I dette kvalitetsbegrepet inngår sjeldenhet, renhet, krystallform- og estetske verdier.

I tillegg til disse grunnleggende kriteriene vil det også ofte komme til enkelte kulturhistoriske momenter særlig når det gjelder mineralstuffer fra viktige gruver og når det gjelder edelsteiner. Et besøk ved ett av våre museer vil gi et godt bilde av hvilke egenskaper som kjennetegner gode mineralstuffer.

Eldjærns artikkel fortsetter i neste nummer. Vi oppfordrer til debatt.

